

*Макросветли цветове в Петокнижието.
Езикова картина на света и национален
манталитет.**

МОНИ АЛМАЛЕХ

І. ВСТЪПИТЕЛНИ ДУМИ

Макросветъл и макротъмен цвят са термини, въведени в международната дискусия за термините за цвят от Витковски и Браун. [Витковски, Браун, 1977] А. Вержбицка [Вержбицка, 1990] творчески развива тази теза, като я обединява с класическата схема на Берлин и Кей [Берлин и Кей, 1969] и теорията на Е. Рош [Рош и кол., 1976]. Вержбицка обвързва терминологията за цвят в езиците с предметите-еталон за категорията за гаден цвят, след което класифицира термините за цвят и предметите-еталони в схемата от макросветли и макротъмни цветове. Макросветлите са макробял и макрочервен. Макробелият се обвързва със светлината, а от своя страна терминът за бял цвят – със светлината. Макрочервените са червен и жълт и се обвързват съответно със слънцето и огъня. Твърде показателно е, че Вержбицка не включва в делитбата на макросветли и макротъмни предмети-еталон за червен цвят кръв. Това е лесно обяснимо, като се имат предвид обичайните и универсални значения на червеното, обвързвано в своите семантизации с кръвта. В [Алмалех, 1997] и [Алмалех, 2001а] са описани тези значения – `ниското`, `земното`, `ниските качества на женското начало`, `ниските качества на мъжкото начало`, `агресия`, `смърт`, `грех`. В традицията на племето ндембу парадигмата на червеното-кръв е отлично развита и се различават редица значения, обвързани с “нечистата кръв” и “чистата кръв”.

* Методическите постановки, на които се базира това изследване са посочени в “Сакралното четирицветие в Петокнижието. Езикова картина на света и национален манталитет”, “Съпоставително езикознание”, кн. 2, 2001 г.

Сред универсалните семантизации на червеното-кръв обаче са и `силните емоции`, `любов`, `страст`, `емоционално` и др., сред които има достатъчно семантизации, схващани като позитивни мисли и изживявания.

Всеки един цвят има и позитивни, и негативни семантизации и това ясно личи в нормата на словесни асоциации. Процентите на позитивни и негативни обаче са различни при отделните цветове. В общия случай единият тип семантизации преобладават, напр. при белия, зеления и синия цвят позитивните семантизации са повече, а при черния – негативните. Червеният цвят е уникален с равенството в количеството на позитивни и негативни семантизации. Нито един друг цвят (хроматичен или ахроматичен) не се отличава с подобно равенство и този факт е отразен и в нормата за словесни асоциации на термини за цвят [Алмалех, 1997/98], и при текстовото функциониране на вербализирания език на цветовете. [Алмалех, 1997, под печат], [Алмалех, 2001a/].

За разлика от червения цвят, извеждан в своите семантизации от кръвта, червеното-огън обикновено е семантизирано с позитивни чувства, изживявания и мисли. В този смисъл червеното-огън наподобява семантизиациите на бял-светлина и е типичен макросветъл цвят. Червеното-кръв обаче би трябвало да бъде отнесено към макротъмните цветове. Текстът на Петокнижието обаче притежава драматургия на червеното-кръв, където в хронологията на поява се наблюдава следното развитие: от `смърт`, `грех`, `ниското`, `земното`, `нечистото`, `неправилност` червеното-кръв придобива масова употреба в значението на `жертвена кръв`, която очевидно се отнася към `високите`, `чистите` значения, наподобяващи значенията на червеното-огън.

Ето защо появите на лексемата *кръв* в Петокнижието имат своето място при разглеждане на макросветлите цветове в текста.

II. СЕМАНТИЧНА МОТИВАЦИЯ И КАРТИНА НА СВЕТА.

ЕЗИКОВА АСИМЕТРИЯ МЕЖДУ ИВРИТ И БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ПРИ СВЕТЛИНА-СВЕТЯ-СВЕТВАМ-ОСВЕЩАВАМ-СВЯТ-СВЕЩЕНИК- СВЕЩНИК-ЕЛЕКТРИЧЕСКА КРУШКА

Безспорно е, че светлината е първото нещо, което е сътворено от Бог (Бытие, 1:3). Безспорно е също така, че светлината трябва да се схваща като субстанция с макро-светъл цвят. В този смисъл българската словообразователна верига (или дърво) СВЕТЛИНА-СВЕТЯ-СВЕТВАМ-ОСВЕЩАВАМ-СВЯТ-СВЕЩЕНИК-СВЕЩНИК-ЕЛЕКТРИЧЕСКА КРУШКА сочи добре видими разлики спрямо положението за същите лексеми и техните дено-тати/референти в иврит и съответно в получаваната картина на света чрез езика, рефлектираща върху националния менталитет.

Проблемите на лексикалната семантика и т.нар. от Р. Русинов [Русинов, 1996] “вътрешна мотивация/форма на думата” или “семантична мотивация” в примери като *летище* – *air-port* (букв. въздушно пристанище) са налице и за иврит.

Показателно е как лексеми/термини с еднакво значение имат различни “мотивиращи признаци”. *Електрическа крушка* на иврит се образува от корена на *светлина* אור [ор], *свещ* נר [нер], *свещник* מנורה [менора], *да светя* [ле(х)аур] להאיר чрез афиксация, по типичните за семитски език начини. Няма нито дума за електричество, нито дума за формата на предмета (*крушка*), заимствана от природен обект – *електрическа крушка* – נורה [нурà].

В същата посока на различни етнолингвистични параметри са лексемите *светвам* (ел. *крушка*); *светвам сам*, *гориво*, където двата глагола в българския език са от корена на лексемите *светя*, *светлина*, *светъл*.

светвам (лампа) [ле(х)адлйк] להדליק

светвам сам [ле(х)идалàк] להידלק

гориво [дèлек] דלק

От примерите се вижда, че в иврит *светвам* (електрическа крушка, лампа) е от корена на съществителното *гориво*. Това все пак има някакъв относителен аналог-синоним в българския – *запалвам* лампата. Такава относителна аналогия

обаче липсва при лексемите *светец*, *освещавам* в българския език, имащи своята словообразователна връзка със *светлина*.

Проблемът за *светлина/светя/светвам* има пряко отношение и към различната картина на света, изграждана чрез езика, и към маркирането на цвят чрез названия на предмет-еталони за цвят. *Светлина* е именно един от предметите-еталони на бял. В иврит, за разлика от българския език, има различни корени и лексеми за обозначаване на религиозните термини *освещавам*, *свят*, *светец*. Тази парадигма се образува от корен, различен от този на *светлина* и различен от този на *светвам* (*лампа*):

освещавам [лекадеш], *свят* [кодеш], *свят човек* [адам кадеш].

1. светиня; святост; 2. свят, свещен; [кодеш], ל, ז קוֹדֵשׁ
3. храмът (в Ерусалим)

1. святост; 2. божествено присъствие; [кдушà], ז קוֹדֵשׁ
3. откъс от молитвата “Шмоне есре”(букв. “Дванадесет”), произнасяна заедно от кантора и от молещите се

1. посвещавам се; [(x)иткадеш], פ הִתְקַדַּשׁ

2. освещавам (се)

освещаване [(x)иткадшут] ז הִתְקַדַּשׁ

Това означава, че за набор от лексеми, които в българския език се образуват от корена на *светлина*, в иврит се наблюдават общо три корена, за да се покрият генотатите и референтите на същите лексеми.

Очевидно лингвистичната картина на света у носителите на иврит-езиково съзнание е различна от носителите на българско езиково съзнание.

Разликите в картината на света се разширяват, когато към ивритската линия *светлина* אור [ор], *свещ* נר [нер], *свещник* מְנוֹרָה [менорà], *да светя* [ле(x)аур] לְהַאִיר се добавят въпросите на омофона [ор], но написан с *Айн* עור. Думата [ор], написана с *Айн*, означава *кожа*. В иудаизма омофоните *светлина* אור [ор] – *кожа* [ор] עור са обект на множество коментари. Най-популярно е мнението, препредадено от Даниел Мат, че “Адам и Ева са били облечени в грехи от “светлина” (אור),

бидейки свързани с тяхната високодуховна същност. Като резултат от техния грях, те изпаднали в по-ниска физическа форма и били облечени вече в “кожа” (רָוַע). [Мат, 1983, с. 234]. Лексемата светлина רִאָּא има отношение към множеството тълкувания на “скритата светлина”, където този термин най-общо се асоциира с “космическото съзнание” [Мат, 1983, с. 237].

Проблемът [`светлина` – `кожа`] = [`високодуховна същност` – `по-ниска физическа форма`] съвсем се усложнява, когато видим, че преходните глаголи *будя, събуждам, пробуждам* са съотносими с глагола *светя*, така както *светлина* към *кожа*:

[ле(х)айр] רָאָה לְ — [ле(х)айр] לְעוֹרֵי

да светя, да осветя — 1. да коментирам;
2. да будя/събуждам/пробуждам;

1. той буди/пробужда; [е(х)йр] לְעוֹרֵי — той свети [е(х)йр] רָאָה .

2. той коментира

Всички глаголи (в иврит те са два) са от постройката (X)ифил и се изменят по абсолютно идентичен начин. Тази близост е базата, върху която “в средните векове става популярно значението на *будя, пробуждам, събуждам* като “*коментирам, обсъждам, обяснявам, имам връзка с*” [Мат, 1983, с. 253], което днес е сред основните значения на този глагол. По този начин средновековната мисъл частично изравнява опозицията `светлина – кожа` / `духовно – материално` чрез новото, тогава, значение на *будя*.

Възвратният глагол *събуждам се* е [ле(х)иторèр] לְהִתְעוֹרֵר, където представката [(х)ит] е типична за всички възвратни глаголи в иврит, [ле] е представка за инфинитив, а коренът е עוֹרֵר.

От посочените примери се вижда, че лингвистичната картина, оформяна от българския език и иврит, може да бъде твърде различна. Структурата на двата езика, макар и флексивни, позволява такива раздалечавания по отношение на картината на света, както и на културните, и на менталните различия, произтичащи от такива раздалечавания.

III. КРЪВ [гам] 07

Разглеждането на *кръв* при проблемата за цветовете внушения е продиктувано от няколко причини: 1. Всепризната е генетичната, словообразователна и асоциативна връзка между предмета-еталон *кръв* [гам] 07 и термина за цвят *червен* [ад0м] 07X.; 2. Очакването, че *кръв* [гам] ще има контекстови осмисляния като цвят не са големи, доколкото `кръв` е твърде важен монотеистичен символ в ритуално, религиозно, мистично и в крайна сметка – в семиотично отношение. Той е термин за предмет-еталон/прототип за категория за цвят (ТП), което означава, че е налице възможност за внушение за червен цвят, налагани от контекста.

Това са причините да бъде изследван самостоятелно.

В методологическо отношение е налице следната особеност: Разглеждането самостоятелно, а не в цветовете изречения, където `кръв` участва, лишава семантичния план от пълното богатство на значения. Затова след хронологичното и самостоятелно проследяване на възможните значения на `кръв`, ще се посочат и някои цвятови изречения, в които този символ участва. Отсега е ясно обаче, че дори и самостоятелното разглеждане ще доведе до разкриване на голям брой интересни значения.

1. Битие, 6:10 – [реализирано убийство] – кръвта на убития Авел “вика към Господ”.

2. Битие, 6:11 – [убийство] – кръвта на убития Авел “вика към Господ”.

3. Битие, 8:4 – кръв от животни.

4.-5. Битие, 9:5 – [живот, `жизненост`] – “кръвта, кръвта на живота ви” – човешка кръв. Експлициране на семантизация `живот` като значение, производно от `кръв`.

6.-7. Битие, 9:6 – `човешка кръв` “...да не се пролива от човек” !!! Още тук е дадена заповедта “Не убивай” – [не смърт на човек, `каузирана от човек`] или `Не[човек каузира смърт на човек]`.

Пауза откъм `кръв` до:

8. Битие, 37:22 – [планирано убийство] – Юда, син на Яков/Израел казва: “Каква полза, ако убием брата си и скрием

кръвта му.” (подчертаното М.А.). Подчертаният израз напомня за схващането, че скритите страни на Сефиротите са червени и сбъркани (виж [Алмалех, 1999б]), където *скрием кръвта му* означава да `скрием греха/сбъркаността си`.

9. Битие, 37:26 – [`смърт`], каузирана от `тайно убийство`. “Тогава зеха Йосифовата грешка, заклаха козел, и като натопиха грешката в кръвта, изпратиха шарената грешка и я принесоха на баща си.”

Терминът “шарената грешка” е знак за `единичността` и `определеността` на Йосиф. Наред с това “шарената грешка” е `каузираното явление` от любовта на Яков/Израел. “Шарената грешка” е ушита от Яков за Йосиф.

В крайна сметка за/около замисляното убийство на Йосиф от братята му има 3 употреби на кръв, където има следната текстова парадигма от значения: [`злоба`] + [`завист`] + [`ревност`] каузира [`убийство`] + [`смърт`]. Друг е въпросът, че така замисляната от братята му схема не успява да се реализира докрай. Към тази парадигма се включва и символиката на `бащина любов` + `бащина симпатия` + `бащино предпочитание` = шарената грешка.

Символичното умъртвяване на `шарената грешка`, натопена в `кръв`, означава `умъртвяването` на обекта на `бащина любов` + `бащина симпатия` + `бащино предпочитание`.

11.-12. Битие, 42-22 [`грех-следствие от съгрешаване`] . Експлицирана е семантемата `грех` (*не съгрешихте ли*). {[`убийство`] + [`смърт`]} каузирани от `вендета`.

– [`грех от съгрешаване`] е каузираното от {[`убийство`] + [`смърт`]}

Рувим упреква братята си за стореното на Йосиф: “Не съгрешихте ли против детето, но вие не ме послушахте? За това вижте, кръвта му изисква.” Тук *кръв* е употребено със сходна текстова семантика, както в първата си употреба в СЗ, където “кръвта на убития Авел вика към Господ” [Битие, 6:10]; Битие, 42:22.

Тук се изгражда друга Божия заповед, като очакване и манталитет у хората – [`убийство` + `смърт`] каузират

[`венгета`], каузираца [`наказание` + `смърт`], което е по обичай, по манталитет, от Бога.

С това приключват употребите на ТП *кръв* в Битие. Употребите са 12 (или, при пропуск, около 12), което е многозначителна цифра, знаейки, че племената са дванадесет. Трябва да се припомни, че анализираме иудаизма. Това е една традиция, която изписва цифрите с букви и повече от 3000 години търси тайното значение на своя сакрален текст чрез метода *Сод* (тайна), отчитащ равната цифрова стойност на лексемите от естествения език. На подобен тип информация тук не трябва да се гледа като окултизъм, а семиотично доказване на различни канали за внушаване интенцията на автора на текста.

Това е една вплетена в текста информация-внушение за червен цвят-кръв, на който/която се приписват посочените по-горе значения (лексикални, синтактични и текстови). Като код, цифрата 12 в текстови план за цялата Първа книга от Петокнижието маркира съвсем други от посочените по-горе значения, извеждаеми от контекста на употреба на *червен-кръв*. Кодирането на цифрата 12 в цялата глава Битие по отношение и във връзка с лексемата *кръв* е вид информация-заклинание за еврейските племена, схващани като `общо понятие за живот`. Ако поставим едно до друго това общо значение с разкритите от прекия контекст на употреби на *кръв*, ще се види от какво се състои `животът` – множество чувства, емоции (злоба, омраза, ревност); наредби (човек да не пролива човешка кръв); отношението `първите хора/човек-Бог` (кръвта на убития Авел вика към Господ); отношения между хората (извършеното съгрешение прави кръвта да изисква); лексикалните значения на *кръв* като `убийство`, `смърт`, `живот`.

Разкритите старозаветни значения на *кръв* напълно съвпадат с нормата за словесни асоциации на червен. Това позволява да виждаме универсалиите от езика на цветовете в СЗ, където те са реализирани във вербализирания вариант на езика на цветовете.

Друго много важно следствие от очертаната току-що картина е яснотата, с която ни се демонстрира йерархичната

семиотична структура в езика на цветовете: лексикални, синтактични, текстови, исторически, морални значения, внушавани съзнателно и подсъзнателно от термина *кръв* в Библията.

В крайна сметка, макрозначението `живот` с всичките му лексикални, синтактични и текстови подзначения, е най-очакваното и най-естественото, когато става дума за Глава първа на Стария завет, която третира Сътворението на живота. Същото е макрозначението на *кръв* и за Глава Втора от СЗ, която третира създаването на доктрината за поклонението и ритуалите за покланяне на Бога-творец от хората. Конкретните значения обаче на *кръв* са различни. Това е нормално, ако помним, че текстът изрично казва, че Бог се открива на Мойсей с имена, с които не се е открил на патриарсите. Така и идеологемата *кръв* ще добие нови значения, например `пречистване`.

Броенето на появите е обединително по хронология, т.е. първата поява в Изход е тринадесета от началото на Библията.

13. Изход, 4:7 – [`смърт`], [`мор`], [`наказание`] – “водата ще стане кръв”. Става дума за превръщането на водите на река Нил в кръв.

14. -15. Изход, 4: 24-26 – [`човешка жертвена обредна кръв`]; [`сватба`] + [`сватба за Бога`].

Господ иска да убие Мойсей (25-26). Когато жена му обрязва сина им, желанието на Господ да убие Мойсей отминава. Тъкмо по повод на обрязването се ползват термините за кръв. “Ти ми си кръвав младоженец”, което е употребено два пъти за обрязаното момче.

16. Изход, 7:17 – [`смърт`] + [`мор`], каузиран от [`наказание божие`] – “водата става кръв”. В цетови план това превръщане на `живот` в `смърт` изглежда така: син/зелен каузирано от Бог се превръща в червен. Наказанието е за Египет.

17. -18. Изход, 7:19 – 1. Градация на { [`смърт`] + [`мор`] + [`наказание`] }; 2. [`генерично смърт`] – “И тогава Господ рече на Мойсея: Кажу на Аарона, земи жезъла си и простири ръка над Египетските води, над реките им, над потоците им,

над езерата им, и над всичките им водни локви, за да станат кръв; И по цялата Египетска земя ще има кръв, и в дървените, и в каменните съдове.”

Същата трансформация на живота в смърт, имаща и цвeтoви израз, и цвeтoвa форма – синьозелените или кафеникавите жизнeнoсeщи води стават кървaвoчeрвeни. В подобни парадигми e нaлицe мeтaкaузaтивнo oтнoшeниe, къдeтo кaузирaщoтo явлeниe/дeйствиe e Бoг, a кaузирaнитe явлeния сa пpeди дeйствитeтo нa мeгaкaузирaщoтo и рeзултaт, пoлучeн слeд дeйствиeтo нa мeгaкaузирaщoтo явлeниe.

Нaлицe e и гeнeричнo знaчeниe зa `нaкaзaтeлнa смърт` нa лeксeмaтa *кръв* – “...И пo цялaтa Египeтскa зeмьa щe имa кръв...”.

В Нoвия зaвeт Христoс пpeвръщa вoдaтa във винo пo рaдoстeн пoвoд – свaтбa. Пpeвръщaнeтo нa вoдaтa във винo oт Христoс e изрaз нa: 1. Еврeйскaтa тpaдиция нa пpeвръщaнeтo нa вoдaтa/вoдитe в дpyг тeчeн мистикo-рeлигиoзeн пpeдмeт; 2. Изрaжeниeтo/изрaз нa Нoвия зaвeт; 3. В кoнтeкстa нa свaтбa и винo, чeрвeнoтo нoси `живoт` в сeбe сe, зa рaзликa oт `кръвтa` във вoдитe нa Египeт, къдeтo e нaлицe `смърт` кaтo знaчeниe нa тeчния, чeрвeн, ритyалeн eлeмeнт.; 4. Свaтбaтa кaтo симвoл: В кoнтeкстa нa тeрминa “кървaв млaдoжeнeц”, визирaщ зaвeтa нa oбрязвaнeтo (Изxoд, 4: 24-26) със знaчeния [`чoвeшкa жeртвeнa oбрeднa кръв`]; [`свaтбa`] + [`свaтбa зa Бoгa`], пpeвръщaнeтo нa свaтбa нa вoдaтa във винo пoкaзвa рaзликaтa зa хoрaтa oт Нoвия зaвeт – свaтбaтa с Бoгa e улeснeнa, нямa нyждa oт тoлкoвa бoлкa и стpaдaния. Рaзбирa сe улeснeниeтo зa чoвeшкoтo плeмe игвa oт Христoс и oт нeгoвaтa кръв. Тoвa oзнaчaвa, чe e нaстъпилa вaжнa и кoрeннa пpoмянa в oтнoшeниятa чoвeк-Бoг, в кoитo сe съхрaнявa стaрoзaвeтнoтo пpисъствиe нa `жeртвeнaтa чoвeшкa кръв` пpи извършвaнe нa тaйнствoтo нa `свaтбa с Бoгa`.

Пpeвръщaнeтo нa вoдa в кръв и oбpaтнoтo – нa кръвтa във вoдa oчeвиднo e eднa мистичнa, рeлигиoзнa и кoсмoлoгичнa пpoцeдyрa и пpoцeс, кoйтo e oт aрхeтипeн хaрaктeр. Пpи индиaнциeтe кaкaси, пpeдшeствeници нa aцтeкитe и oснoвaтeли нa Грaдa нa Бoгoвeтe – Тeoтиoтeкaн – изпълнeн с индиaнски пирaмиди, същeствyвa вярвaнeтo, чe кръвтa нa плeнницитe oт

война трябва да се пролива в жертва на Венера. Пролятата пленническа кръв се превръща във вода, която носи плодородие и богатство. Култът към светилото Венера е съчетан в жертвоприношението с култа към върховния бог Кетцакоатл. Не бива да учудва тогава, че пленниците-жертви са оцветявани в светлосиньо и обличани в същия цвят одежда.

В доктрината за водене на войни у индианците очевидно основното е плячката и разширяване на властта, но в доктрината съществува и елементът на набирането на пленници, специалното им демонстриране в ритуал.

За синия цвят, в който са оцветявани пленниците, съдим от рисунките и фреските, оцелели в Града на Боговете, разположен в днешно Мексико. Известно е, че този град загива като жив организъм през 750 г от н.е. от пожар, а ацтеките наследяват специалния ритуал и вярване за ролята на пленниците, чиято кръв се превръща във вода, за да донесе плодородие и богатство.

19. Изход, 7:20 – [`наказателна смърт`]...”и всичката речна вода се превърна в кръв...” Превръщане на цветовете на водите в кървавочервени.

20. Изход, 7:21 – [`смърт`] + [`смаг`] [`трудности пред живота`]. Експлицирани са *измряха, осмърдя, не можаха да пият вода*.

“И рибите, които бяха в реката измряха: и реката се осмърдя така щото Египтяните не можаха да пият вода от реката; и кръвта се намираше по цялата Египетска земя.”

21. Изход, 12:7 – “от агнето кръв”

[`жертвена кръв от агне`] каузира [`спасение`].

Първата поява на значението на *кръв от животно* със статуса ѝ на `жертвена кръв` е не просто на някакво животно, а кръв от агне. Доколкото кръвта от агне има специален статус в иудео-християнската концепция за света, тук ще се даде подробен цитат на тази кръв от агне, с която са белязани вратите на иудеите в Египет, за да не влезе в домовете им “унищожителя”. Виждаме съществена разлика в “кървав младоженец”, където кръвта е човешка, но няма смърт, докато при агнето има смърт.

“³ Говорете на цялото Израилево общество, като кажете да си земат, на десетия ден от този месец, всеки по едно агне, според бащините си домове, по едно агне за всеки ден. ⁴ Но ако домашните са малцина за агнето, тогава и най-близкия до къщата съсед нека да земат, според числото на човеците; смятайте за агнето според онова, което всеки може да изяде. ⁵ Агнето или ярето ви нека бъдат без недостатък, едногодишно мъжко; от овците или от козите да го земете. ⁶ И да го пазите до четирнадесетия ден от същия месец; Тогава цялото общество на Израилтяните събрани да го заколят при вечер. ⁷ После нека земат от кръвта и турят на двата стълпа и на горния праг на вратата на къщите дето ще го ядат.”

– [`жертвена смърт на агне/яре`] каузира [`живот и спасение на човека`].

22.-23. Изход 12:13 – [`жертвената кръв-белег/знак`] каузира [`живот` + `спасение`]. Експлицирано с: *кръвта ще ви служи за белег; ще ви отмина, когато порази Египетската земя; погубителна язва.*

“И кръвта на къщите дето сте ще ви служи за белег, така че, като видя кръвта, ще ви отмина, и когато порази Египетската земя, няма да нападне върху вас погубителна язва.”

Още тук и по-точно, тук за първи път, се маркира кръвта на агнето като най-ценен дар-жертва за Бога. Кръвта от “децата” на най-подходящите животни-жертви – овца и коза – очевидно имат специален статус.

24.-25. Изход, 12:22 – “После да земете китка от исоп (лен, т.е. зелено - бел. М.А.) и да я потопите в кръвта, която е в леген, и с кръвта що е в легена да ударите на горния праг и двете страни на къщната врата.”

[`спасение`] + [`живот`], каузиращи от кръв на агне.

Налице е обаче цветово изречение – “кръв + китка исоп” = червено + зелено.

26. Изход, 12:23 – “Защото Господ ще мине да порази Египтяните; а когато види кръвта (...) Господ ще отмине вратата и не ще остави погубителя да влезе в къщите ви, за да ви порази.”

`кръв` = `не погубване` = `живот` + `спасение`

Експлицирано “погубителят”. Пута се дали това е име на Господ или е на изпратен ангел.

Любопитно е, че в 12:23 се казва “людете вдигнаха тестото си”, когато потеглят. Това е двуцветие в стиха (заедно с кръв) и е метафора на и над предмета *тесто*, от който се пече хляб и което е бяло. Парадигмата в този контекст е бъдещ хляб = труд, плодородие, труд, печен. В 12:39 това се случва “от тестото изпекоха безквасен хляб.” В мистицизма и кабалата квас, квасен е отъждествима с нетърпение и с негативна парадигма, затова хлябът е безквасен.

27. Изход, 23:18 – “Да не принасяш кръвта на жертвата ми с квасен хляб, нито тлъстината от празника ми да остава до сутринта.”

[`жертвена животинска кръв`]

28.-29. Изход, 24:7 – “А Мойсей зе половината от кръвта и тури я в паница, а с другата половина от кръвта поръси върху олтара.”

`жертвена животинска кръв`²

В текста се казва, че олтарът е от пръст (агама).

30.-31. Изход, 24:8 – “Тогавя Мойсей зе кръвта и поръси с нея людете, като казваше: ето кръвта на завета, който Господ направи с вас според всичките тия условия.”

`жертвената животинска кръв` става `кръвта на завета между Господ и евреите според условия`

32.-33. Изход, 29:12 `жертвена кръв`

34. Изход, 29:16 – `жертвена кръв` - овен.

35.-36. Изход, 29:20 `жертвена кръв`

37. Изход, 29:21 `жертвена кръв`

38. Изход, 30:10 `жертвена кръв` за умилостивяване.

39. Изход, 34:25 `жертвена кръв` – “...Да не принесеш кръвта на жертвите ми с квасни хлябове.”

40. Левити 1:12 `жертвена кръв`

За отбелязване е, че това е 40-тата употреба на лексемата *кръв* от началото на текста на СЗ. Четиридесетата употреба е първа за книгата Левит. Това очевидно има своето мистично и символично цветово въздействие у системния читател, който пише цифрите с букви и може да прави математически равенства от числовата стойност на различни

лексеми от естествения език. За нас, днес, това е повторение на идеологически тип информация, поднасяна по различни канали и атакуваща и съзнанието, и подсъзнанието на читателя-адресат от автора-адресант.

Внушаването на идеологемите `числото 40`, `червено-кръв` с макро значение `живот` и редица микророзначения на `червено-кръв`, `числото 12`, `кръвта от агне` със значение `спасение`, `пречистване`, т.е. каналите за информация `числа`, `естествен език`, `писмо`, `език на цветовете`, `сакрални същности` разкриват част от херменевтичните структури за поднасяне на информация в текста на СЗ.

41. Левит, 1:15 – `жертвена кръв`
42. Левит, 3:2 – `жертвена кръв`
43. Левит, 3:8 – `жертвена кръв`
44. Левит, 3:13 – `жертвена кръв`
45. Левит, 4:5 – `жертвена кръв`
46. 47. Левит, 4:6 – `жертвена кръв`²
- 48.-49. Левит, 4:7 – `жертвена кръв`²
- 50.-51. Левит, 4:16-17 – `жертвена кръв`²
- 52.-53. Левит, 4:18 – `жертвена кръв`²
- 54.-55. Левит, 4:25 – `жертвена кръв`²
- 56.-57. Левит, 4:30 – `жертвена кръв`²
- 58.-59. Левит, 4:31 – `жертвена кръв`²
- 60.-61. Левит, 5:9 – `жертвена кръв`²
62. Левит, 6:27 – `жертвена кръв`
63. Левит, 6:30 – `жертвена кръв`
64. Левит, 7:2 – `жертвена кръв`
65. Левит, 7:14 – `жертвена кръв`
66. Левит, 7:26 – `жертвена кръв`
67. Левит, 7:27 – `жертвена кръв`
68. Левит, 7:33 – `жертвена кръв`

I. За 7 глави от Левит и общо за Битие, Изход и Левит около 70 употреби на кръв.

II. В същото време за/до гл. 7 включително – 69 пъти „огън“, „всеизгаряне“, „гори/изгори“. Виж XII.

III. Прави впечатление, че в Битие, Изход и седемте глави от Левит около 70-те употреби на **кръв** са съпроводени с при-

близително 70 пъти употреба на **огън**, а бидейќи предметите-еталони за червен, те са и носители на внушение за **червен**.

IV. Общият извод, който се налага, е твърде силен по отношение на кодирането на информация по линия на предметите-еталони **огън** и **кръв** и семиотичната натовареност на цифрите. За първите две книги + седем глави от Левит – около 70 употреби на **кръв** и около 70 употреби на **пламък/огън**. Повторението на цифрата 7 на различни равнища и значения, свързани с червения цвят, е очевиден знак за множество смисли, сред които може да се отличат: 1. Съотношението, налично при буквите – 70 изразява значения, имащи отношение към сегашното и миналото, доколкото 70 е общият брой на употребите на всеки един от предметите-еталони. В същото време по 70 употреби третираат теми и за високото божествено равнище.; 2. Тия значения са за червен цвят като макровъздействие; 3. **Огън/пламък** и **кръв** са предметите-еталони за червен. Те трябва да се прибавят като внушение за червен към не многото употреби на ТЦ за червен.; 4. Внушаването на идеологемите `числото 7/70`, `числото 40`, `числото 12`, `червено-кръв` с макрозаключение `живот` и редица микрозаключения на `червено-кръв`, `кръвта от агне` със значение `спасение`, `пречистване`, т.е. каналите за информация `числа`, `естествен език`, `писмо`, `език на цветовете`, `сакрални същности` разкриват част от херменевтичните структури за поднасяне на информация в текста на СЗ.; 5. В писмена култура като иудейската, където числата се пишат с букви, подобно светоусещане не е окултизъм, а национален менталитет.

5. Функционирането на **огън** и **кръв** позволява да се открият част от херменевтичните структури за поднасяне на информация в текста на СЗ, както и рекурсивният начин на подаване на информация-внушение възпитание чрез броя на употреба на тези ТП.

6. Конкретните семантизации на тези термини за предметите-еталони са отделно равнище на семантизация –

за **кръв**: `жертвена кръв`, `убийство`, `спасение + живот`.

за **огън**: `гняв`.

IV. ОГЪН [еш] שָׁרָף ; [сарàф] שָׂרַף; ПЛАМЪК [ла̀(х)ат] טֶהֱלָה;
 ПЛАМНА, ГОРЯ, НАЖЕЖАВАМ [харàр] חָרַר;
 ФАКЕЛ, ГОРЯЩ ФАКЕЛ [лапид] לָפִיד;
 ГОРЕШЕ В ОГЪН [биèр ба-èш] שָׂרַף בְּעֵר

Първата употреба е на лексемата `пламък` в СЗ е в Битие, гл. 3.

1. Битие, 3:24 – “Така той изпъди Адама и постави на изток от Едемската градина Херувимите и пламенния меч, който всячески се въртеше, за да пази пътя към дървото на живота.”

В тази забележителна по своя статус картина (и от религиозна, и от мистична, и от митична, и от художествено-литературна гледна точка) лексемата [ла̀(х)ат] טֶהֱלָה в израза [לְהִטְהָרֵךְ הַמַּתְהַפְּכֵת] означава `пламък`. В този контекст, където тя е приписана на меча, който пази пътя към Рая, очевидно става дума за `предпазно` значение, каквото имаме на червения, пламтеит цвят, който е цвят на изгрева/залеза, на булото на булката. Неоднозначно червеното на булото на булката има `предпазно` значение и то `предпазно-репродуциращо` (апотропейно). В този библейски сюжет се пази не само цялата Градина на Еден, но по-специално Дървото на Живота. Може да се каже без преувеличение, че в символа “пламенния меч” се различава недвусмислено `предпазно-репродуциращо` (апотропейно) значение. Още по-интересно става, когато си спомним, че в иудейския мистицизъм с термина Дърво на Живота се назовават десетте Сефирот, за които е известно [Алмалех, 1999 а/], че всяка една от тях е с определени цветове.

От езикова гледна точка формите от корена [Λ(X)T] е: [ла̀(х)àт] טֶהֱלָה *изгори, погубва с жар*; [ла̀(х)àт] חָרַר може да се преведе и като *жар*. Тук има конверсия и омонимия на глагола и съществителното.

2. Битие, 11:3 – [сарàф] שָׂרַף

Става дума за Вавилон – огън в пещта за тухлите на Вавилонската кула. Самата кула е метафора за грях, който е

причина за божие наказание, т.е. `грях` каузира `наказание`. Любопитното е, че тухлите са наречени [левенà] לִבְנֵי הַלֵּבֶנֶת, което очевидно е лексема от корена на бял ЛВН √ לבנ. Това означава внушение за двуцветие – червено и бяло. Това двуцветие обаче по метода на дешифриране на значението на цветовете `контекст на контекста` означава, че двуцветието тук е причина за наказание, т.е. двуцветието придружава едно каузативно отношение, в което цветовете маркировка маркира двуцветно каузиращото/причината.

3. Битие, 15:17 – `огнен пламък` אֵשׁ לִפְיֵד [еш лапид]. На практика това е първата поява в текста на съвременно популярната дума за *огън* – [еш]. Става дума за ситуацията на завет на Бог с Аврам. В този стих се наблюдава любопитно знаково натрупване на внушения за червеножълто: налице са думите слънце; мрак; пещ [танур] и огнен пламък.

4. Битие, 19:24 се отнася до съсипването от Господ на Содом и Гомор, което става със *сяра и огън* – [гафрит ва-еш] אֵשׁ וְגַפְרִית וְאֵשׁ.

Тук семантиката на `сяра и огън` може да се опише така: [`пречистване`] = [наказание`] + [`смърт на греха`]

Кибрит днес значи [гафрур].

5.-7. Битие, 22; 2; 6; 7. Всеизгаряне. Авраам жертва Исаак. Употребява се думата [еш] אֵשׁ в стих 6-ти и 7-и. Тоест отново думата [еш] съпровожда, явява се при отношенията човек-Бог.

8. Битие, 39:19 – “и гневът му пламна”. Изразът е за гнева на Господ. אֵשׁ וְחַרְוֹ – [ва-йахар апò]. Това е надежна форма на изразяване и фразеологичен израз, където отделните думи са нос [аф] и [хàра] – гневя се. Изразът се изпълва и до днес.

разгневявам се, *библ.* пламна гневът [хàра апò] אֵשׁ וְחַרְוֹ -

гняв [хорей аф] אֵשׁ וְחַרְוֹ

гневя се [хàра] אֵשׁ וְחַרְוֹ

дори, също [аф] אֵשׁ וְחַרְוֹ

нос [аф] אֵשׁ וְחַרְוֹ

пламна, горя, нажежавам [харàр] אֵשׁ וְחַרְוֹ

Тук изразът е с думата `нос`, който е идиом за семитските езици.

Словообразователно втората буква *Рейш* ך от *пламна, горя, нажежевам* ךך [харà] (с първо значение *пробивам дупка*) е заменена от *Хе* в *гневя се* ךך [харà].

9.-10. Битие, 44:18 – Йосифовият “гняв да не пламне”. Ситуацията е, когато Юда, брат на Йосиф, му казва, че не може да остави Вениамин, на неразкрилия се още Йосиф. Йосиф е още в ролята на “`човека, Господаря на земята`”, който е “египтянин”, макар че никъде Йосиф не е наречен “египтянин” (мисля).

11.-12. Изход, 3:2 – “И ангел господен му се яви в огнен пламък изсред една капина.”

За втори път терминът `огнен пламък` се явява в употреба. И двата пъти този термин придружава завет на Господ с хората-евреи. Първия път се актуализира при Авраам, а сега при Мойсей. Първия път формата е [еш лапид] ךך ךך, а тук е [бе-лабат еш] ךך-ךך. Тия езикови разлики сочат една особеност на библейския иврит – възможност да се заменят незаменяеми по днешните строги правила букви. Например днес не е възможно да се замени (редуване) на *п* ך – *б* ך, на *д* ך – *т* ך, както е във формите [лабат] и [лапид].

При тези форми обаче не става дума за лингвистично редуване. [бе-лабат еш] означава в *букв. в сърцата на огъня*. Преводачите обаче търсят лексемата *пламък*, а не *сърцевината на огъня* за този случай. Формата за множествено число ךך е езиково отражение на философията, втъкана в езика, съгласно която в иврит *небе* и *вода* са pluralia tantum.

13.-14. Изход, 3:2 – “капината гореше в огън, а не изгаряше.” – `гори в огън` [биер ба-еш] – ךך ךך

Твърде любопитно е, че днес има прилагателно име [ер] ךך, което означава `оживяващ`, `събуждащ`, `събуждащ съзнателност`. ךך – ךך *събуждам - осветявам* [лит(х)арèр] – [ле(х)аèр]. Тук прави впечатление, че коренът на *осветявам* ךך [ор] е близък с този на *събуждам* ךך. Проблемът за съотна-

сянето `светлина [ор] רִיחַ – кожа [ор] רִיחַ` е обсъждан надълго и нашироко в иудаизма като съотношение между духа (*светлина*) и ограниченията на тялото (*кожа*).

Този глагол за `горя, изгарям` съдържа намек за събуждане, съпроводено със светлина (буквите Рейш и Айн, към които като представка [бе], т.е. *в-*, и така нормативно се получава формата [баър] רָעַב) и [баър] רָעַב в мин.вр. Тази структура на корена може да бъде схващана като наличие на корена за светлина плюс представката *в-* и тогава дословно да означава `в светлина`. Дори и да не сме прави, не може да се отрече логиката, че при изгаряне се отделя светлина и в етнолингвистичен смисъл този факт е отразен като `в/влиза в светлина`.

За нас това означава, че тук е заложена идеята за чистота, която е основната семантична характеристика на `светлина` като явление и предмет-еталон за бял цвят. Онзи или онова нещо, което изгаря, пречиства се – себе си или себе си и околните.

Тук би могло да се брое третата маркировка на нещо `макросветло` – не изгаря. Доколкото все пак тук има негация, отрицание, бройката оставя две внушения за червеножълто и макросветло. Следващата, втора, негация обаче, по-неже е контактна/близка до първата, я броем:

15. Изход, 3:3 – “И Мойсей си рече: Да свърна и да прегледам това велико събитие, защо капината не изгаря.”

Това наистина е “велико събитие”, защото ние, читателите, вече знаем, че има господен огън, който гори и изпепелява, както бе при Содом и Гомор. Тук обаче има огън, който гори и не изгаря вещта, материалния обект капина. От това следва простият извод за логично подобни на Мойсей – има Божий огън, който гори, но не унищожава. За Содом и Гомор Божият огън – унищожава.

16. Изход, 4:14 – “Гневът Господен пламна против Мойсея. “ רָעַב רָעַב – [ва-иахър апò].

Пламъкът идва от познатия идиом, навлязъл в друг случай, когато Господ се гневи: רָעַב רָעַב [ва-иахър апò] е падежна форма на изразяване и фразеологичен израз, където отделните

думи са нос [аф] и [хàра] – *гневя се*. Изразът се използва и до днес.

17. Изход, 9:23 – “град и огън” – $\text{וַיִּבְרַד תְּהִלָּתֵךְ אֲשֶׁר$ [у-барад тиалàх-еш]. Буквалният превод трябва да бъде *бука* “град и подвижен/ходещ огън”.

Пламъкът идва от познатия идиом, навлязъл в друг случай, когато Господ се гневи:

18. Изход 9: 24 – “и град и огън”.

В 16-тата и 17-тата употреба на *огън* визира част от описание на наказанието върху египетската земя и фараон, които все още задържат евреите, желаещи да напуснат.

19. Изход, 9:24 – “...месото, печено на ОГЪН в/с безквасен хляб и горчиви треви... `печено на огън` [цли-еш]” אֲשֶׁר-לֵץ

Думата [цли] означава `жарък, горещ`.

20. Изход, 12:1 – “...ако остане нещо – изгорете го в огън...” Каузиране от огън на [`унищожение на нечистото`] + [`ритуална чистота`] + [`хигуена`].

21. Изход, 12:9 – “...изпечено на огън, но не варено във вода.” `печено на огън` [цли еш]” אֲשֶׁר-לֵץ

В текста се поставя началото на жертвените гозби, които трябва да са `печени на горещ/жарък огън`.

22. Изход, 13:22 – “”И Господ вървеше пред тях, деня в облачен стълб за да ги управля в пътя, а нощя в огнен стълп, за да им свети, та да пътуват деня и нощя.”

“...нощя в огнен стълп (אֲשֶׁר תִּמְעַל [амуд еш]), за да им свети, та да пътуват деня и нощя.”

`макросветъл/макрочервен` – `макротъмен`

23. Изход, 13:22 – “Той не отнемаше отпред людето облачния стълп деня, нито огнения стълп нощя.”

`макросветъл/макрочервен` – `макротъмен`

(“огнения стълп”) – (“нощя” тъмен/черен)

24. Изход, 14:24 – “...Господ погледна от огнения и облачния стълп...”

`макросветъл/макрочервен`

25. Изход, 19:18 (на Синайската планина) – “...Господ слезе в огън на нея...” אֲשֶׁר

`макросветъл/макрочервен`

26. Изход, 20:24 – “...всеизгарянията си”

27. Изход, 22:23 “...гневът ми ще пламне...” (за узнетена вдовица или сираче) [חרא אפי] אֵשׁ לָרֶגֶל .

28. Изход, 24:17 – “И изгледът на божията слава (бел. М.А. – Сефирата *Слава*?; Или генерично, или “контактърски” инструмент за връзка с равнището на хората?) по върха на планината се виждаше на Израилтяните като огън подяждащ...” (бел. М.А. – Става дума за облак, а не за огън, в който облак Мойсей влиза и седи там 40 денонощия...)

Следователно ОБЛАКЪТ “ГОСПОДНЯ СЛАВА” е: 1. За Мойсей – а) бял; б) тъмен; в) огнен? = `живот на висши равнища`, `божествено равнище, достъпно само за посветен`; 2. За Израилтяните-непосветени – “огън подяждащ” = `смърт`.

Дотук има Бог като/в ОГЪН в: 28. Изход, 24:17; 25. Изход, 19:18; 24. Изход, 14:24; 22. Изход, 13:21; 23. Изход, 13:22; 18. Изход, 9:24; 17. Изход, 9:23 (град и огън); 15. Изход, 3:3; 13.-14. Изход, 3:2; 11.-12. Изход, 3:2; 44. Изход, 40:38.

29.-30. Изход, 29:14 изгориш в огън

`жертвен огън`

31. Изход, 29:16 – “...чрез огън Господ...”

`жертвен огън`

32. Изход, 29:15, “...жертва чрез огън Господу...”

`жертвен огън`

33.-34. Изход, 29:34 – “И ако остане до сутринта нещо от месото на посвещаването от хляба, тогава да го изгориш в огън, да не се яде, защото е свето.”

`жертвен огън`² + `свято`

35. Изход, 29:41 – “...жертва чрез огън Господу...”

`жертвен огън`

36.-37. Изход, 30:20 – “изгарят”, “огън”

`жертвен огън`

38. Изход, 32:10 Г-г – “Сега прочее, остави ме, за да пламне гнева ми против тях и да ги изстребя.”

`Грях` каузира `смърт` и `унищожение`

40. Изход, 32:11 – “...Господи, защо пламна гнева ти...”

41. Изход, 32:12 – “Повърни се от разпаления си гняв...” – обръщение на Мойсей към Бог;

42. Изход, 32:19 – “...и пламна Мойсеевия гняв...”

43.-44. Изход, 32:29 – “...телето...изгори го в огън и като го стри на ситен прах, разпръсна праха по водата и накара Израилевите синове да я изпият.”

Златното теле е подложено на `смърт` + `унищожение` [огън; изгори] каузират `чистота` + `изкупление`.

45. Изход, 32:24, Аарон прави телето – злато + “...Тогава го свърших в огъня и излезе това теле.”

`инструмент`

46. Изход, 40:38 – “Защото Господният облак беше над скинията дения, а огън беше над нея нощя пред очите на целия Израилев дом.”

`макросветъл/макрочервен`

ЛЕВИТ

47.-48. Левит, 1:7 – `жертвен огън`.

49. Левит, 1:12 – `огън` [+кръв] – `жертвен огън`;

50. `огън` + `изгаря` + `всеизгаряне`

Общо: `жертвен огън` каузира `чистота` (духовна и телесна; ритуална)

Следните появи са на `жертвен огън`:

51. Лев., 1:15; 52. Лев., 1:17; 53. Лев. 2:2; 54. Лев. 2:3; 55. Лев.2:9; 56. Лев.2:10; 57. Лев.2:14; 58. Лев.2:16; 59.-61. Лев.3:5 огън³; 62. Лев.3:9; 63. Лев.3:11; 64. Лев.3:16; 65.-66. Лев.4:12; 67. Лев.5:10; 68. Лев.6:9; 69-70. Лев.6:12-13; 71. Лев.6:18; 72. Лев.6:30; 73. Лев.7:2; 74. Лев.7:17; 75. Лев.7:19; 76. Лев.7:25; 77. Лев.7:30; 78. Лев.7:35.

Преброените случаи се отнасят само до употребата на *огън*, назован с лексемата [еш]. Към тях би трябвало да се добавят случаите на употреба на глагола *изгарям* и на термина *всеизгаряне*. Тогава до същата глава, същия стих (Левити, 7:35) общата употреба на внушения чрез *огън* / *изгоря* / *всеизгаряне* е **104**.

V. ОБЩО ЗА ОГЪН И КРЪВ.

1. Тези названия на ТП и цялата им граматична парадигма са силно семантизирани в текста на СЗ.; 2. Прави впечатление множеството корени и различни лексеми, които назовават субстанцията огън, което е езиков израз на важното място, което се отдава в културата, възпитавана от Петокнижието.; 3. Статистиката на появите на парадигмата на лексемите, назоваващи *огън* и *кръв*, насочва към друга специфика на културата, възпитавана от Петокнижието – възможността да се търси семантика и знаковост в цифрите, които се изписват с букви. В този план броят на употребите е канал за въздействие и манталитетно-културни ценности, активирани у системните читатели-адресанти на текста.; 4. До началото на Левит, 7:33 употребите на *кръв* са 70. В макротекстов план бройката от 70 употреби на парадигмата на *огън/пламък* се достига в Левит, 7:35, което е показателно за казаното за херменевтичната структура и канали на въздействие на Петокнижието. В статистически план до края на Петокнижието *пламък/огън* и *кръв* натрупват огромно количество употреби, чието броене би донесло, навярно, още интересни детайли.; 5. В изложението по-горе се посочват множество микротекстови семантизации на *огън* и *кръв*, както и ред семантизации, имащи изреченски статус. ; 6. Червеното-кръв има негативни (`земното`, `ниското`, `грях`, `убийство`, `смърт`) и позитивни (`агнешка кръв като спасение`, `живот`, `жертвена кръв`) семантизации. 7. Червеното-огън също има негативни (`гняв`, `убийствен огън`) и позитивни (`предпазно`, `ритуално пречистване`, `жертвен огън`, `ритуална чистота`) семантизации.; 8. Наблюдава се вътрешцветова антонимия и при червеното-кръв, и при червеното-огън.

VI. САКРАЛНО ТРИЦВЕТИЕ ПРИ СВЕЩЕНАТА
ЧЕРВЕНА КРАВА = `САКРАЛНО УНИЩОЖАВАНЕ НА СИЛАТА НА
ЗЕМНОТО И ГРЕХОВНОТО`. УНИЩОЖАВАНЕ НА ЧЕРВЕН-
МАКРОТЪМЕН ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЧЕРВЕН-МАКРОСВЕТЪЛ И `ВЕЧНА
ЧИСТОТА`

В "Числа", 19:2-6 се наблюдава мистично-религиозно заместване на сакралното четирицветие (**червен** [тольаат шани]

יָזַף תּוֹלַדוֹת, небесносин [техелет] תְּכֵלֶת, морав [аргаман] אַרְגָּמָן и бял (лен)) със сакрално трицветие. Структурата на цветовото съобщение при червената свещена крава обаче включва два термина за червен цвят и два заместителя на термините за цвят с названия на предмети-еталони или конкуренти за предмети-еталони.

За кравата – [пара адума] אֲדָמָה הַרְבָּה – е употребен терминът [адума] אֲדָמָה, който е от веригата на ниските, греховни и нечисти неща:

земля [адам] – човек [адам] – Адам [адам] – [Едом] – червен [адом] – кръв [дам] = `земното`, `ниското`; `грях`, `наказание`, `убийство`, `братоубийство`, `смърт`; `агнешка кръв-спасение`.

Числа, 19:2 – “...Говори на израилтяните да доведат червеникава юница, без недостатък, която няма повреда, и на която не е турян ярем.” (...)

Числа, 19:6 – “После свещеникът да вземе кедрово дърво, исоп, и червена прежда, и да ги хвърли в сред горящата юница.”

После текстът обяснява, че свещеникът, който приготвя тази смес {от “червеникава крава + кедрово дърво” + “исоп” + “червена прежда”}, е поставена в огън, за да се получи пепел. Свещеникът, който борава с така получената пепел, е нечист и трябва да се изкъпе. Така получената пепел, разтворена във вода, служи за очистване от грях. Свещеникът, който очиства от грях с “очистителната вода”, или онзи, който докосне този разтвор с пепелта, също трябва да се смята за нечист. Онзи, чийто грехове се очистват с този воден разтвор, обаче, е очистен за вечни времена...!

Мистичната червена крава трябва да бъде заколена извън стана.

Червената крава е високомистичен и тайнствен символ, неразгадан напълно до днес. При този образ се наблюдава засилено присъствие на червен цвят, изразено по няколко начина плюс още два цвята-аналози на цветовете от сакралното четирицветие.

На иврит червеното в сакралното многоцветие звучи така: 1. [пара адума] אֲדָמָה הַרְבָּה , 2. червената вълна, която

прябва да се хвърли в огъня е [шней тольаат] תּוֹלְאָת שְׁנֵי ו 3. огън [еш] שָׁח , който е термин за предмет-еталон на червен.

От изключителна важност е формата [шней тольаат] תּוֹלְאָת שְׁנֵי, която се среща за първи път в този си вид. Дотук, когато този вид червен цвят е част от сакралната утвар, формата винаги е [тольаат шани] שְׁנֵי תּוֹלְאָת. Излиза, че в магическите действия, каузиращи здраве, както и в сакралната практика, осигуряваща вечна ритуална чистота, е налице форма за “смихут” – Числа, 19:6. (За “смихут” в иврит виж [Алмалех, 1999б/], [Алмалех, 2000]). Това ясно показва, че в езика и писмото, дори и без диакритичните знаци за гласни, се отразява статусът на червяченото червено, когато то “напуска” своето сакрално съседство със синьо, мораво, бяло и трите метала с типичен цвят (злато, сребро и мед). Така езиковата форма маркира статуса на проекция или трансформация на сакралното четирицветие в тези два случая.

Двата други члена на сакралното четирицветие са замесени тук от природни обекти, които символично отговарят на златно (кедрово дърво) и на мораво (исоп/риган). Това е същият тип проекция на сакралното четирицветие в сакрална практика, където нормативното четирицветие търпи трансформация от семантичен и синтактичен тип. Подобна проекция на сакралното четирицветие се наблюдава и при инструкциите за даване на жертва при проказа и други болести. [виж САКРАЛНО ЧЕТИРИЦВЕТИЕ В [Алмалех, 2001 б/]

При проекцията има трансформации, които обаче съхраняват основните семантични компоненти на сакралното четирицветие, като по този начин се осигурява херменевтичен тип повторение на сакралното четирицветие. В случая със свещената червена крава не се използва синият цвят. Това става за сметка на утроено присъствие на всички типове червен цвят – и на свързаното с кръвта-земята-греха-убийството-ритуално нечистото, и на сакралното червячено червено, и на очистващата мощ на червеното-огън.

Лингвистичният бином (“смихут”) за червен [шней тольаат] остава и тук сакрален и се използва като рефлекс в по-високо равнище на сакралност. Той не се използва никога само-

стоятелно, а винаги е част от скинийно четирицветие или негови рефлексии/трансформации с хипер/супер явления като червената крава или даване жертва против проказа.

В случая със свещената червена крава става дума за следните цветови внушения:

– **червено**¹ (червена крава [пара адума̀]) + **червено**² (червена *прежда* [шней тольаат]) + **червено**³ (пречистващо-огън [еш]) + **природен заместител на злато** (кедрово дърво) + **природен заместител на мораво** (исоп/риган).

ГРАДАЦИЯ НА ЧЕРВЕНО В САКРАЛНОТО ТРИЦВЕТИЕ. В сакралното трицветие наличието на червеното е засилено до неумоверност чрез термина за цвят [адума̀] и с крайно мистичния, ритуален бином за тъмночервено – [шней тольаат]. Този бином не е маркиран като “смихут” – с тире/дуакутика за “смихут”, но формата [шней] предизвиква тълкувания относно семантиката. [Виж САКРАЛНО ЧЕТИРИЦВЕТИЕ В [Алмалех, 2001 б/]] Третото присъствие на червено е от пречистващия огън, който като предмет-еталон е носител на червен цвят.

Сакралният цветови трином (червено³ + злато + мораво) около мистичния образ на червената крава обаче се разгръща в сакрален цветови пентаном, в който участва пепелта от изгорените сакрални вещи и водата, в която получената пепел трябва да се разтвори. В един от случаите, в които е указано как се прави разтвор от получената пепел (сивочерна, а може би бяла?) и водата, се изисква разтворът да бъде правен над течаща вода. Терминът “течаща вода” е интересен при калкиран превод – *жива вода* [майм хайм] מַיִם חַיִּים.

Сажди и *пепел* са конкуренти за предмет-еталон на **черен**, а водата би могла да се схваща като носител на асоциация със **син**.

В историята със свещената всеочистваща червена крава липсва употреба на термина са небесносиньо [техелет] תְּכֵלֶת, но образът на “живата” вода като че ли наваксва липсата на синия цвят...

Очевидно рижавият цвят на кравата е маркиран в текста с термин от линията *земля-човек-Адам-Едом-червен-кръв* със семантизация `ниското` – `земното` – `грях` –

`братоубиство` – смърт` – `неправилно действие`. В същото време червената крава е непорочна. Изглежда, че тя събира в себе си цялата семантика на този тип червено, поради което свещеникът, който я изгаря и бораби с пепелта и водата, се смята за нечист. Ето защо тук може да се види следната макротекстова и макроисторическа семантизация:

` УНИЩОЖАВАНЕ чрез ОГЪН` на `СИЛАТА НА ЗЕМНОТО И ГРЕХОВНОТО` = `УНИЩОЖАВАНЕ чрез `ОГЪН` на `ЧЕРВЕН-МАКРОТЪМЕН` и ПОСТИГАНЕ НА `ЧЕРВЕН-МАКРОСВЕТЪЛ` и `ВЕЧНА ЧИСТОТА`

VII. ОБЩИ ИЗВОДИ

От изложението може да се направят следните основни изводи:

1. Словообразователните връзки позволяват да се очертаят различията между ивритското и българското езиково съзнание и подсъзнание. Различията представят отлики на картината на света, отразена чрез езика. В крайна сметка, различията в картината на света, идващи от езика, може да се отразят и на националния менталитет.

2. Отчитането както на термините за предмети-стало-ни за цвят (ТП), така и на термините за цвят (ТЦ) доближават цветовете наличности в текста на СЗ до схемата на Берлин-Кей за първичността на термините за бял, черен и червен. В същото време огромното количество на *огън* с макро-значение `пречистваща сила`, както и на *кръв*, с цялото богатство от значения и макрозначение на `елемент придружаващ договора с Бог`, дефинират и очертават силното възпитателно значение, заложено в текста.

3. Интенцията за възпитаване на хората подчинява всичко на себе си. Тя е по-силна от всичко останало, включително и от наличностите на внушения за цветове.

4. Разглеждането на внушенията за цвят позволи да се покаже рекурсивността при текстовото поднасяне на интенцията на автора-адресат за повтаряне по различни начини на читателя-адресант на идеологически и културни ценности като: `числото 7/70`, `числото 40`, `числото 12`, `червено-

кръв` с макрозаключение `живот` и редица микрозаключения на `червено-кръв`, `кръвта от агне-спасение`, `ритуално пречистване`; за бял – *висон/лен – шест- нишка/жица*.

5. Разкритите по повод на внушенията за цвят елементи на херменевтичната структура на текста на СЗ сочат различните и разнообразни канали за информация и възпитателни внушения в СЗ. Тези канали са `числа`, `естествен език`, `писмо`, `език на цветовете`, `сакрални същности`.

6. Разкритите значения на семантизацията на внушенията за цвят спомагат за сътворяване на ценностна система, която е активна и важна част от национални ценности и съответстващи параметри на националния еврейски манталитет.

7. Конкретните значения и същности от внушаващата ценностна система в СЗ оказват силно влияние на християнската култура и манталитет, каузирани от иудейската монотеистична ценностна система.

8. Херменевтичната структура на текста внушава у читателя-адресата своите интенции и на равнище езиково съзнание, и на равнище езиково подсъзнание чрез разнообразните канали, изброени в извод 5.

9. Очевидна е интенцията на автора-адресанта на Пето-книжието да възпита у читателите-адресата вяра, религия, морал, етика, юридически стойности и пр. Едно от средствата това да стане е библейска херменевтика, която се характеризира със следните черти:

9.1. Внушения по канала на езиковото подсъзнание чрез статистически стойности на *кръв* и *огън*, които с броя на употреби повтарят внушенията за т.нар. свещени числа (12, 7/70, 40, 144).

9.2. Възпитаване на математическо и технократско мислене чрез статистическата бройка на употребите на *кръв* и *огън*.

9.3. Внушаване на контекстно зависими семантизации на *кръвта* като вид червен цвят чрез словообразователно-derivационната структура на равнище езиково съзнание и подсъзнание: *земя* [адамà] – *човек* [ада̀м] – *Адам* [ада̀м] – *кръв* – [га̀м] [Едо̀м] – *червен* [адо̀м] = `земното`, `ниското`; `грях`,

`наказание`, `убийство`, `братоубийство`, `смърт`, но и `агнешка кръв като спасение`, `живот`.

10. Червеното-кръв има негативни (`земното`, `ниското`, `грях`, `убийство`, `смърт`) и позитивни (`агнешка кръв като спасение`, `живот`, `жертвена кръв`) семантизации. Червеното-огън също има негативни (`гняв`, `убийствен огън`) и позитивни (`предпазно`, `ритуално пречистване`, `жертвен огън`, `ритуална чистота`) семантизации.

11. Наблюдава се вътрецветова антонимия и при червеното-кръв, и при червеното-огън.

12. Внушенията за цвят в Петокнижието се реализират и чрез ТЦ и чрез ТП, което променя нашата представа за образността в текста и възпишаване на образно мислене у читателите-адресати.

Ползвани съкращения:

СЗ – Стар завет

ТП – термин за предмет-еталон/термин за прототип на категория за цвят

ТЦ – термин за цвят

БИБЛИОГРАФИЯ

- Алмалех, 1996: М. Almalech, *Balkan Folk Colour Language*, Snt. "Kliment Ohridski" University Press, Sofia, 151 p.
- Алмалех, 1997: М. А л м а л е х, *Цветовете в балканския фолклор. Езикът на цветовете*. Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София, 194 с.
- Алмалех, 1997 Пог печат: М. А л м а л е х, Слово и цвят: Психолингвистични и прагматични аспекти. – В: *Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“*, Факултет по славянски филологии. Т. 90, кн. 1 - Езикознание.
- Алмалех, 1997-98: М. А л м а л е х, Норма на българските словесни асоциации на термини за цвят. – В: *Български език*, кн. 2, с. 71-88.
- Алмалех, 1999 а/: М. А л м а л е х, Цветовете на сефиротите и езикът на цветовете. – В: *Религия и култура*, кн. 2, 1999, 37-42, София.

- Алмалех, 1999 б/: М. А l m a l e s h, Bulgarian Norm of Word Associations for Color Terms. – In: *Proceedings of the 5-th International Congress of the International Society of Applied Psycholinguistics*. Ed. M. de G. Pinto, J. Veloso, B. Maia, Faculdade de Letras da Universidade do Porto, 1999, Porto, pp. 103-105.
- Алмалех, 1999 в/: М. А л м а л е х, Семантика и синтаксис на словосъчетания от две съществителни в иврит и български “родителна относба”, В: *Съпоставително езикознание*, 1999, кн.4, с. 5-30.
- Алмалех, 2000: М. А л м а л е х, Още един вид семантично управление в български език и иврит. – В: *Съпоставително езикознание*, 2000, кн.1, с. 70-91.
- Алмалех, 2001 а/: М. А л м а л е х, *Слово и цвят*. Академично издателство “Проф. М. Дринов”, 194 с.
- Алмалех, 2001 б/: М. А л м а л е х, Сакралното четирицветие в Петокнижието. Езикова картина на света и национален манталитет. – В: *Съпоставително езикознание*, кн. 2, 2001, с. 64-111.
- Арделан, Бахтияр, 1973: A r d e l a n, N., L. B a k h t i a r, *The Science of Unity*. University of Chicago Press, Chicago and London, 199 p.
- Берлин, Кей, 1969: B e r l i n, B., P. K e y, *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*, Berkeley, Los Angeles, University of California Press.
- Бренер, 1979: A. B r e n n e r, *Colour Terms in the Old Testament*. A thesis submitted to the University of Manchester for the degree of Ph. D. in the Faculty of Arts, Department for Near East Studies, 420 p.
- Вержбицка, 1990: A. W i e r z b i c k a, The Meaning of Color Terms: Semantics, Cultures and Cognition. – In: *Cognitive Linguistics*, vol. 1-1, pp. 99-150.
- Вумковски, Браун, 1977: W i t k o w s k i, S., C. B r o w n, An Explanation of Color Nomenclature Universals. – In: *American Anthropologist*, pp. 50-57.
- Герганов и кол., 1984: Е. Г е р г а н о в, *Български норми за словесни асоциации*. Под общата редакция на Е. Герганов, Наука и изкуство, София.

- Зохар, 1983: *Zohar. The Book of Enlightenment*. Translation and introduction by D. Matt, Paulist Press, N.J, 320 p.
- Йозефус: *Altertümer* III, 6, 4 (§ 183), По [Шодем, 1979, с.94. В България Йозефус е известен като Йосиф Флавий]
- Кент, Розанов, 1910: K e n t, H., A. R o s a n o f f, A Study of Association in Insanity. – In: *American Journal of Insanity*, vol. 67, No. 1, pp. 37-96, Part II, vol. 67, No. 2, pp. 317-390.
- Мат, 1983 – *Zohar. The Book of Enlightenment*. Translation and introduction by D. Matt, Paulist Press, N.J, 320 p.
- Портал, 1957: F. P o r t a l, *Des Couleurs Symboliques*. Editions de la Maisnie. Reprinted from 1857 ed., Paris, Treuttel et Würtz Libraries, 309 p.
- Рош и кол., 1976: E. R o s c h, C. M e r v i s, W. G r a y, D. J o h n s o n, P. B o y e s - B r a e m. Basic Objects in Natural Categories. – In: *Cognitive Psychology*, No. 8, pp. 382-439.
- Русинов, 1996: Р. Р у с и н о в, Ст. Г е о р г и е в, *Лексикология на българския книжовен език*. Абагар, Велико Търново, 318 с.
- Фило: P h i l o, *De vita Mosis* III § 88, По [Шодем, 1979, с.94]
- Шодем, 1979: G. S h o l e m, *Colours and Their Symbolism in Jewish Tradition and Mysticism*. Hebrew University of Jerusalem, № N ВМ 526 536 in Har ha-Cofim Library.

ЕКСЦЕРПИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Б и б л и я, 1991: *Библия сиреч книгите на Свещеното писание на ветхия и Новия завет*, издава Св. Синод на Българската църква, София, 1991, 1523 с.
- Б и б л и я, 1995: *Библия или Свещеното Писание на Стария и Новия завет*, The Bible League, South Holland, IL 60473, Минск, PICORP, 1995, 957 с. + 263 с.
- Б и б л и я, 1992: *Библия. Тора, Пророки, Писания и Новый Завет*, Иерусалим, Израилска асоциация по распространению Библейских Писаний, Керен Ахва Мешухит, 782 + 244 с.
- Библия, 1993: תנ"ך (תורה, נביאים, כתובים) וברית
 חדשה, קרן אחוה משיחית, הדפסה וכריכה: ינץ בע"מ ת.ד. 151,
 ירושלים 91001,

(Т А Н А Х (Библія) – Т о р а (Петокнижје), Н е в е е и м
(Пророци), К т о в и м (Писания) – и Н о в и я з а в е т,
Керен Ахва Мешихит, Печат и редакция : Инац Ltd.,
Р.О.В. 151, Йерусалим 91001, 593 с. (439 + 154).